

Fakta om Tomatdyrkning

Tomat, *Lycopersicon lycopersicum*, stammer oprindeligt fra Mexico. Fra begyndelsen af det 20'ende århundrede blev dyrkningen mere udbredt i Danmark.

Det påstås at man i starten herhjemme dyrkede tomater for udseendets skyld, de flotte røde frugter fandt man også dengang betagende.

I gamle havebøger fra 1800-tallet kan man finde tomaten omtalt under navnet "kærlighedsæble". Kun i de seneste par årtier er sherrytomater og bøftomater begyndt at vinde frem i dyrkning i Danmark. Under sydligere himmelstrøg er det meget de store bøftomater man foretrækker.

På nettet udbydes der snesevis om ikke hundredvis af forskellige sorter, i alskens former, farver og størrelser.

Artiklen her indeholder lidt tips til dyrkning af tomat, til brug for almindelige hobbyavlere som typisk dyrker planterne i mindre uopvarmede drivhuse.

Planter fra frø

Man kan købe udplantningsplanter af tomat mange steder. Det kan dog være sjovere at lave sine egne planter blandt andet fordi man på den måde kan vælge nogle mere ualmindelige sorter.

Frøene kan sås fra midten af februar ved stuetemperatur. Hvis man sår så tidligt skal man helst kunne give småplanterne kunstlys. Nogle lyskilder er specielt udviklet til plantedyrkning, blandt andet dem man kan købe som akvarieudstyr. Hvis man ikke giver kunstlys bør man vente til midt i marts med at så tomatfrøene.

Tomater i en vindueskarm kan blive lige lovligt ranglede

Småplanter

Hjemmeavlede tomatplanter har det med at blive for lange og ranglede.

Det modvirkes ved at give dem nok lys og ved at holde dem køligere når der ikke er så meget lys, ikke mindst om natten.

I praksis er der mange hobbyavlere der bærer planterne ud i drivhuset så de kan stå der om dagen. Om natten bæres de ind, bedst i et rum med 13-18° C.

Udplantning

Udplantningen kan sjældent foretages før engang i midten af maj, når vi snakker uopvarmet drivhus. Jordtemperaturen skal gerne være mindst 15° C. Nattertemperaturen må ikke gerne blive under 5° C og helst skal den ikke ligge så lavt i længere tid ad gangen. I kolde nætter kan det hjælpe meget at overdække planterne fx med fiber dug, tæpper eller lignende, lettest er det hvis man på forhånd har lavet en anordning fx med ståltrådsbuer til at placere tæpperne på.

Dækning af jorden med gennemsigtig plastic nogen tid før udplantning af tomat planterne kan få jordtemperaturen til at stige hurtigere.

Opbinding

Efterhånden er den mest udbredte metode til at støtte tomatplanterne til en lodret vækst at binde dem op. En snor fæstnes til toppen af drivhuset og til selve tomatplanten. Efterhånden som planten vokser til snos den omkring snoren.

Sænkning

Hvis man startet sine planter tidligt, vil de også hurtigere nå loftet i drivhuset. Da planterne på det tidspunkt har fået høstet de nederste klasers tomater kan man sænke planterne. Lettest er det hvis snoren er lang nok foroven og bundet med en knude der er let at løsne. Snoren løsnes foroven og planten sænkes ned til den nederste klase er lige over jorden, hvorefter snoren fastgøres igen. Den nederste bladløse stængeldel må man placere så godt om muligt langs jorden uden at den får knæk. Eventuelt bindes snoren foroven fast et stykke fra hvor den var bundet før.

Beskæring

Det ses af og til at hobbyavlere næsten ikke kan nænne at brække alle sideskud af tomatplanterne, men det er absolut det klogeste. Det er lettere at holde orden på planterne ved at være konsekvent. Der kommer bedre lys og luftforhold om planterne

når det ikke bliver et vildnis af blade og sideskud. Selv små sideskud stjæler energi som planterne har bedre af at bruge i udviklingen af klaserne.

Omkring slutningen af august tager man toppen af tomatplanterne – de kan alligevel ikke nå at udvikle flere modne tomater.

Planterne skal helst beskæres når luften er nogenlunde tør, så vil sårene lettere tørre og sygdomsangreb som gråskimmel bedre kunne undgås.

Gamle blade under de nederste klaser kan fjernes for at få bedre luftcirkulation omkring planterne.

Jord eller plantesække

I plantesække kan man hurtigere få en tilstrækkelig jordtemperatur, til gengæld har planterne ikke så stor en madpakke og er mere afhængig af punktlig vanding.

Kort beskrevet er dyrkning i jorden et mindre sårbart dyrkningssystem en dyrkning i plantesække. Tomater, der har vokset i en god havejord og har fået en mere alsidig næring, er måske også sundere og mere velsmagende, end tomater der kun har fået en cocktail af det mest nødvendige.

Sædskifte

En fordel ved ikke at plante direkte i jorden er at man ikke støder på sædskifteproblemet. Tomater skal ikke dyrkes i samme jord år efter år. Skift så vidt muligt fra år til år mellem det sted hvor tomaterne, og andre natskygger som fx paprika / peber, vokser i drivhuset. Det kan være svært da tomater ofte er den største afgrøde. Ved at tilføre kompost og andet organisk materiale til jorden og ved at bruge grøngødning i vinterhalvåret kan man udskyde behovet for sædskifteforanstaltninger. Det kan være nødvendigt at bytte jord med et andet sted i haven, hvis tomaterne står for ofte på samme sted i drivhuset.

Vanding

Ved vanding tidligt på sæsonen skal vandet ikke være iskoldt direkte fra hanen, stil vandet til opvarmning i drivhuset først.

Ved dyrkning i plantesække eller krukke skal tomatplanterne næsten vandes hver dag i højsommeren. Dyrker man i jorden kan der godt gå flere dage imellem selv i den varmeste tid. Det er dog en fordel at vande regelmæssigt så planterne ikke på noget tidspunkt løber helt tør for vand. Hvis planterne direkte klapper sammen af tørst vil det også på lidt længere sigt gå ud over deres ydelse. Jorden skal have en god vandholdende evne, men samtidigt skal den have gode luft og drænforhold. Tomatplanterne har bestemt ikke godt af at stå med rødderne i druknet jord i længere tid. Automatvandingssystemer kan være en god ting, men man skal dog huske jævnligt at checke at det fungerer, fx kan de små drypslanger let tilstoppe.

Gødning

Gødning til væksthushafgrøder er et større kapitel, som her skrives kort. Det bedste er hvis man dyrker i en god luftig jord som har fået tilført næring i form af kompost eller husdyrgødning. Hvis planterne i øvrigt vokser men er lidt blege og tynde i toppen kan man supplere med noget flydende organisk gødning. Der findes systemer selv til hobbyavlere hvor flydende kunstgødninger automatisk kan sendes ud med vandingsvandet. Det er dog en dyr løsning og med disse systemer har man som hobby avler

ringe kontrol med hvornår doseringen er den rette. Overgødsning kan skade planterne og under alle omstændigheder betyder det ressourcespild.

Bestøvning

For overhovedet at levere tomater skal tomatplantens blomster bestøves. Heldigvis klarer planterne det i store træk selv. Man behøver kun at have en plante da tomat er selvbestøvende. Insekter og vind hjælper med til at få pollen fra støvdrager til støvfang. For at hjælpe med bestøvningen i drivhuset, hvor vinden kan være svag og insekterne få, kan man gøre det til en vane at bevæge planterne hver gang man alligevel er omkring dem. Tør og varm luft i toppen af drivhuset kan gøre bestøvningsforholdene vanskelige, så også her hjælper ordentlig udluftning.

Tomat med revner på langs

Revnede tomater

Tomaterne ses ofte revnende enten på tværs eller på langs. Revner de på tværs, omkring stilken, skyldes det typisk dug som har siddet på tomaten ligget i større mængder, det eneste man kan gøre er at udjævne temperaturen mellem dag og nat, ved at lufte ud også om natten. Revner på langs af tomaten skyldes typisk at tomaterne har optaget meget vand efter at have tørstet lidt i en periode, en jævn tilførsel af vand i tilpas mængde mindsker problemet.

Griffelrød

Man kan opleve at tomaterne bliver mere eller mindre sorte – i toppen – der hvor blomsten har siddet. Det er en sygdom som kaldes griffelrød. Kort fortalt skyldes det kalkmangel, som igen skyldes at der har været utilstrækkelig vandforsyning til blomst/frugt. Undgå at stresse planterne ved vandmangel, meget høje temperaturer, høj koncentration af næringssalte. Der kan være forskel på de enkelte sorters tilbøjelighed for griffelrød.

En fed tomatuglelarve gnasker løs

Haveuglen eller Tomatuglen

En natsommerfugl af typen ugle er i de senere år blevet mere almindelig som skadedyr i drivhusafgrøderne, mest tomat, paprika og peber. Larvernes æder typisk af frugterne og ofte ses skaden før larven. Haveuglen lægger æg på planterne i juni måned. Angrebne ses typisk i juli-august. Larven kan blive 3-4 cm lang og er enten grøn eller brun med en gul stribe langs siden. Larven vil forpuppe sig i jorden i engang i august-september og fremkomme som voksent individ i maj måned året efter. For hobby avleren er den umiddelbare måde at bekæmpe larverne på at fjerne dem manuelt.

Luft ud mod svampe

Hen på sommeren ved stor variation mellem dag og nattemperatur kombineret med høj luftfugtighed dannes der let dug på planterne – det øger risikoen for svampeangreb, fx af gråskimmel. For at mindske smittetrykket skal man holde vinduerne lidt åbne om også natten og i øvrigt prøve at skabe så meget luftcirkulation i drivhuset som muligt.

Mellus

Mellus også kaldet "hvide fluer" får man typisk øje på når de flagrer op mens man færdes mellem planterne. Mellusen lægger æg på de nye skud. Når de er udklækkede begynder de at suge plantesaft og udskiller den sukkerholdige overskudsvæske. Den største skade af mellusene er den sortsværtning af planter og frugter som sker når svampebelægningen vokser på mellusenes udskillelser. I første omgang kan man sprøjte med insektsæbe for at bekæmpe insektet. Mellus bekæmpes særdeles effektivt ved hjælp af snyltehvepsen *Encarsia formosa*, der forhandles som pupper. Snyltehvepsen klækker efter få dage og starter med det samme med at snylte på melluslarverne.

Kartoffelskimmel

Tomater der står og er kolde og våde kan angribes af kartoffelskimmel. Ved angrebet bliver tomaterne hårde, mørke og helt uspiselige. Det er sjældent at tomater i drivhus angribes. Kartoffelskimmel er nok den hyppigste årsag til dårlig succes med dyrkning af tomater på friland.

Kilde: Tips på DR1, Lars Jacobsen

25.01.2013